

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_16 (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

Lukashchuk, I. M. (2017). Formuvannia fahovoi kompetentnosti maibutnih medychnyh sester u procesi vyvchennia himiko-biologichnyh dyscyplin [Formation of professional competence of future nurses in the process of studying chemical and biological disciplines]: autoref. dys.

... kand. ped. nauk: 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesii-noi osvity». Hmelnytskyi. 20 s. [in Ukrainian].

Myhal, A., Trambovetska, A., Yeromenko, N. and others. (2021). Kompetentnisnyi pidhid u medychnii osviti [Competence approach in medical education]. Kyiv. 78 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 11.03.2024

УДК 37.091.33:7.012-022.332]:001.89
DOI: 10.37026/2520-6427-2024-117-1-40-44

Анатолій БРОВЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дизайну
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-8772-0999
e-mail: brovchenko_a@ukr.net

НЕПЕРЕРВНА ДИЗАЙН-ОСВІТА ЯК НАУКОВА ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті проаналізовано термін «неперервна освіта» та представлено різні підходи до визначення сутності цієї дефініції. Закцентовано увагу на розвитку дизайн-освіти як складника освітньої системи України, зокрема неперервну дизайн-освіту представлено як систему освітніх програм і методів, спрямованих на постійне професійне вдосконалення фахівців у сфері дизайну. Виокремлено наукові та навчально-методичні проблеми у розвитку вітчизняної системи неперервної дизайн-освіти, що вимагають особливого системного підходу щодо їхнього вирішення, а саме: актуалізації програм, розробки нових методів навчання, забезпечення доступу до ресурсів,

оцінки результативності, адаптації до індивідуальних потреб, глобального підходу тощо. Серед основних проблем, які виникають у контексті розвитку неперервної дизайн-освіти в Україні, названо відсутність стандартизації інструктивно-методичної бази, низький рівень матеріально-технічної бази, відсутність взаємодії з індустрією, нестабільність фінансування, недостатнє використання інтерактивних методів навчання, потреба у підготовці викладацького складу, адаптація до вимог ринку праці тощо.

Ключові слова: дизайн-освіта, неперервна освіта, розвиток, теоретичні аспекти, система, навчально-методичні проблеми.

Anatoly BROVCHENKO,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Design,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8772-0999
e-mail: brovchenko_a@ukr.net

CONTINUOUS DESIGN EDUCATION AS A SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL PROBLEM

Abstract. The article analyzes the essence of the concept of «continuous education». It was revealed that in modern conditions, various approaches to determining its essence have developed. The author takes as a basis the definitions according to which continuous education is realized by: forming the need and ability of the individual for self-education and self-development; optimization of

the system of retraining specialists and raising their professional level; creation of integrated educational plans and programs; formation and development of educational-scientific-production complexes of graduate training of specialists; development and introduction of distance education based on innovative information technologies; creating a system of educational institutions to provide adult

education in accordance with the needs of the individual and the labor market. It is emphasized that continuous education becomes a scientific and educational-methodical problem that requires a comprehensive approach and balanced solutions. At the same time, the development of design education as a part of the entire educational system of Ukraine is subject to the general trend of the movement towards continuous education. The researcher defines continuous design education as a system of educational programs and methods aimed at continuous professional improvement of designers and other design specialists. Scientific and educational-methodical problems of such a system may include the following aspects: updating programs, developing new teaching methods, providing access to resources, evaluating performance, adapting to individual needs, and a global approach. The main problems that may arise in the context of the development of continuous design education in Ukraine: lack of standardization of the instructional and methodological base, low level of material and technical base, lack of interaction with industry, instability of funding, insufficient use of interactive teaching methods, need for training of teaching staff, adaptation to labor market requirements.

Key words: design education, continuous education, development, theoretical aspects, system, educational and methodological problems.

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку промислового виробництва й суспільних відносин та намагання галузі дизайну за цих умов не відставати від їхніх потреб, спричиняють необхідність змін у системі підготовки фахівців-дизайнерів. Це викликає серед науковців неабиякі дискусії щодо шляхів вирішення проблем розвитку неперервної дизайн-освіти як цілісної системи, яка швидко реагує на запити виробництва та суспільства.

Неперервна освіта – це ключовий аспект сучасного соціального та економічного розвитку. Заради успішної адаптації до світу, який швидко змінюється, та постійного розвитку суспільства, освіта повинна стати постійним елементом нашого життя. У цьому контексті формування неперервної дизайн-освіти в Україні постає як наукова і навчально-методична проблема.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Вітчизняні теоретики та практики приділяють проблемам розвитку української дизайн-освіти та її неперервності особливу увагу. Так, О. Фурса досліджує сутність і закономірності розвитку дизайн-освіти, її значення в загальній системі освіти і культури, аналізує тенденції розвитку дизайну і дизайн-освіти в Україні. Є. Антонович, А. Бойчук, О. Генісаретський, В. Даниленко окреслюють теоретико-методологічні та науково-методичні основи дизайнерської освіти. Т. Джаман визначає головні підходи, що простежуються у визначенні неперервної освіти, а А. Дяченко відповідно – основні завдання національного дизайну у процесі підготовки бакалаврів у закладах вищої освіти. В. Прусак, Т. В. Ніколаєва, Т. І. Ніколаєва, Т. Шафранська аналізують проблеми підготовки майбутніх фахівців-дизайнерів.

Мета статті – розглянути основні проблемні

аспекти формування неперервної системи дизайн-освіти України як наукової та навчально-методичної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неperервна дизайн-освіта є стратегічним елементом, що використовується для того, аби залишатися конкурентоспроможним та успішним у динамічному світі дизайну. На сьогодні науковою спільнотою ще не вироблено єдино правильного визначення терміна «неперервна освіта», а отже, його можна трактувати по-різному. Так, в Українському педагогічному енциклопедичному словнику за редакцією С. Гончаренка неперервна освіта трактується як «сукупність засобів, способів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання, громадянської та моральної зрілості; процес формування й задоволення пізнавальних запитів і духовних потреб особистості, розвитку її задатків і здібностей у мережі державно-суспільних навчальних закладів і шляхом самоосвіти» (Гончаренко, 2011, с. 318).

У сучасних умовах, за твердженням дослідниці Н. Ничкало, набули розвитку різні підходи щодо визначення сутності поняття «неперервна освіта», яку слід розглядати як філософсько-педагогічну концепцію, відповідно до якої освіта трактується як процес, що охоплює все життя людини; важливий аспект освітньої практики на різних ступенях системи освіти, що представляє її як постійне цілеспрямоване освоєння людиною соціокультурного досвіду різних поколінь; принцип організації освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях; принцип реалізації державної політики в галузі освіти; сучасна світова тенденція в галузі освіти; парадигма науково-педагогічного мислення (Ничкало, 2000).

Також неперервність освіти формально трактується як неперервність навчальної діяльності, її продовження після завершення так званої базової освіти. На думку українських учених (А. Алексюк, П. Воловик, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.), неперервна освіта передусім пов'язана з пізнанням людиною себе, своїх інтересів та здібностей. Вона включає в себе всі освітні рівні: дошкільну освіту, загальну середню освіту, вищу освіту, післядипломну освіту, неформальну освіту. І. Зязюн зі свого боку зауважує, що смислом і метою будь-якої освіти є Людина в постійному (впродовж життя) розвитку, а кінцевим підсумком – внутрішній стан особистості на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні та духовні цінності, допомагати ближньому (Зязюн, 2001).

У Білій книзі національної освіти України зазначається, що неперервна освіта реалізується шляхом: формування потреби й здатності особистості до самонавчання та саморозвитку; оптимізації системи підготовки фахівців і підвищення їхнього фахового рівня; створення інтегрованих навчальних планів та програм для підготовки кваліфікованих фахівців; формування й розвитку навчально-науково-виробничих комплексів ступеневої підготовки фахівців; розвитку і запровадження дистанційної освіти на основі інноваційних інформаційних технологій; створення системи навчальних закладів для забезпечення освіти дорослих відповідно до потреб особистості та ринку праці (Біла

книга національної освіти України, 2010). Саме цей підхід ми беремо за основу для нашого дослідження.

Означена вище концепція передбачає не лише отримання нових знань, умінь та саморозвитку впродовж усього життєвого шляху людини, а й вирішення низки наукових та навчально-методичних проблем. У зв'язку з цим сучасні технології відкривають нові можливості для дистанційного навчання та самоосвіти.

Як же забезпечити якість цих форматів та їхню відповідність сучасним вимогам? Як створити ефективні програми, що враховують індивідуальні особливості учнів та відповідають вимогам ринку праці? Як стимулювати інтерес до навчання впродовж усього життя та створювати умови для розвитку самомотивації? Саме неперервна освіта стає науковою та навчально-методичною проблемою, що вимагає комплексного підходу та виважених рішень. На нашу думку, новаторські методи, активна взаємодія між наукою та практикою, а також розробка адаптивних програм – ось ключі до подолання цих викликів.

Розвиток дизайн-освіти як складника всієї освітньої системи України підпорядковується загальній тенденції руху до неперервної освіти. За цих умов неперервна дизайн-освіта є системою відповідних програм і методів, спрямованих на постійне професійне вдосконалення фахівців у сфері дизайну; обов'язковим аспектом для всіх, хто і надалі хоче залишатися конкурентоспроможним, удосконалюючи свої навички у швидкозмінюваному світі дизайну.

Неперервна дизайн-освіта, тобто освіта з використанням методу проєктів, – це освіта цифрового суспільства. Її неперервність полягає в обґрунтованому взаємодоповненні дошкільної дизайн-освіти із початковою дизайн-освітою, початкової – із базовою дизайн-освітою, базової – із профільною, профільної – із професійною (професійно-технічною) дизайн-освітою, профільної і професійно-технічної – із передвещою дизайн-освітою, а передвещої – із вищою дизайн-освітою.

Концепція неперервної дизайн-освіти віддзеркалює важливість системного й різностороннього розвитку та компетенцій учнів на різних етапах навчання. Вона сприяє поступовому поглибленню та розширенню знань і навичок у сфері дизайну, дозволяючи здобувачам освіти поетапно розвивати свої таланти та спрямовувати їх у професійному руслі. Для дизайнера це особливо важливо, адже професійна діяльність дизайнера вимагає різнобічного розвитку – творчого, духовного, інтелектуального, емоційного, естетичного тощо. Саме це має стати підґрунтям його сучасної теоретичної та методологічної основи повноцінної професійної підготовки (Фурса, 2020).

Дизайн-освіта охоплює різні аспекти та напрямки дизайну, такі, як графічний дизайн, промисловий дизайн, вебдизайн, модний дизайн, інтер'єрний дизайн та ін. зважаючи на це, сутність дизайн-освіти полягає в тому, щоб підготувати студентів до творчого процесу, розвивати їхню креативність, аналітичні й технічні навички, вчити їх працювати з різними інструментами і технологіями, що використовуються в сучасній сфері дизайну.

До основних складників дизайн-освіти варто

віднести:

1. *Теоретичну базу*: вивчення основних принципів і теорій дизайну, розуміння історії та розвитку дизайну (студенти отримують розуміння основних принципів дизайну, історії розвитку дизайну, вивчають його вплив на суспільство).

2. *Практичні навички*: розвиток навичок роботи з різними інструментами та програмами, що використовуються у відповідних галузях дизайну (студенти вивчають технічні та творчі аспекти дизайну, навчаються використовувати різноманітні інструменти та програми для створення дизайнерських рішень).

3. *Креативність і вираження*: сприяння розвитку креативного мислення та здатності виражати ідеї через дизайн. Дизайн-освіта сприяє розвитку критичного мислення стосовно ефективності та естетики дизайну, а також його впливу на користувачів та суспільство в цілому. Дизайн-освіта сприяє розвитку творчого мислення, що є ключовим елементом у процесі розробки новаторських та унікальних дизайнерських рішень.

4. *Комунікаційні навички*: навчання взаємодії з клієнтами, командна робота, аналіз потреб користувачів та ефективне вираження дизайнерських концепцій. Оскільки дизайнери часто спілкуються з клієнтами та іншими зацікавленими сторонами, дизайн-освіта також акцентує увагу на розвитку навичок ефективної комунікації.

5. *Сучасні технології*: ознайомлення з новітніми технологіями та інструментами, що використовуються у сфері дизайну.

6. *Професійна підготовка*: ознайомлення з практичними аспектами роботи дизайнера, включаючи ведення проєктів, роботу з бюджетами та дедлайнами, а також етичні аспекти дизайну.

Дизайн-освіта може бути як формальною, так і неформальною, може здійснюватися як у закладах вищої освіти (університети, коледжі), так і у вигляді самостійних курсів та майстер-класів. Завдяки їй здобувачі освіти готуються до роботи у творчих індустріях, вона надає їм необхідні знання та навички для успішної кар'єри в обраній сфері дизайну.

Неперервна дизайн-освіта як наукова і навчально-методична проблема впроваджується на основі наукових обґрунтувань та структурно-логічної схеми освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми (ОПП / ОНП) з дизайну чи його спеціалізацій, а також завдяки педагогічно доцільному навчально-методичному забезпеченню, що сприяє успішній реалізації означених вище програм.

Поняття «неперервна дизайн-освіта» вказує на те, що освітній процес в галузі дизайну не обмежений конкретним періодом, а навпаки, є постійним і тривалим. Учасники навчання в галузі дизайну продовжують здобувати нові знання та навички впродовж усього свого професійного розвитку, зокрема неперервна освіта у цій галузі є необхідною умовою для адаптації дизайнерів до змінюваного світу та потреб суспільства.

Серед необхідних і достатніх навчальних вимог у системі вітчизняної дизайн-освіти передусім варто виділити такі:

– наявність системного підходу, що поєднує науковий та навчально-методичні аспекти, а також реагує

на зміни в індустрії, аби підтримувати постійний професійний розвиток учасників цього сектора;

– застосування принципів гнучкості, індивідуалізації, інклюзивності, інноваційності та відкритості з метою співтворчості з різними суб'єктами освітнього процесу;

– сприяння розвитку творчих, критичних, комунікативних, емоційних, цифрових та інших компетенцій, необхідних для успішної діяльності дизайнерів у сучасному світі;

– використання сучасних технологій та методів навчання, наприклад, онлайн-курси, гейміфікація, дистанційне навчання, проєктне навчання, кооперативне навчання та ін.;

– орієнтованість на результати та здатність вимірювати їх за допомогою різних інструментів, серед яких: портфоліо, сертифікати, рейтинги та ін.

Неперервну систему дизайн-освіти як наукову і навчально-методичну проблему можна розглядати з різних точок зору (див. табл. 1).

Таблиця 1

Наукові та навчально-методичні напрями досліджень неперервної системи дизайн-освіти

Напрями досліджень дизайн-освіти	Характеристики напрямів досліджень дизайн-освіти
Розробка і застосування методологій дизайну в неперервній освіті	стратегії і методи, які дають змогу ефективно інтегрувати дизайн-елементи в освітній процес на різних життєвих етапах особистості
Розгляд і впровадження новітніх технологій та інновацій у процес неперервної дизайн-освіти	використання засобів предметного та інформаційного дизайну, віртуальної реальності, штучного інтелекту, інтерактивних технологій тощо
Стратегії професійної підготовки фахівців у галузі дизайн-освіти	розробка програм, модулів, курсів для підготовки викладачів у галузі дизайну
Розроблення систем оцінювання і забезпечення якості в неперервній дизайн-освіті	визначення ефективності й результативності дизайнерських освітніх програм і заходів
Дослідження аспектів лідерства та стратегічного управління в контексті дизайн-освіти	з'ясування і розвиток стратегій, що враховують зміни в галузі дизайну та освіти у процесі її неперервного розвитку відповідно до Національної рамки кваліфікацій
Визначення ролі міждисциплінарності в процесі неперервної дизайн-освіти	вплив різних галузей знань на покращення співпраці представників суміжних із дизайн-освітою галузей знань із метою досягнення більш вагомих результатів

Наукові та навчально-методичні проблеми в розвитку системи неперервної вітчизняної дизайн-освіти відзначаються різноманітністю та вимагають системного підходу для їх вирішення. Вони можуть включати в себе такі аспекти: актуалізація програм, розробка

нових методів навчання, забезпечення доступу до ресурсів, оцінка результативності, адаптація до індивідуальних потреб, глобальний підхід. Основні проблем, які можуть виникати у контексті розвитку неперервної дизайн-освіти в Україні представлені нами в таблиці 2.

Таблиця 2

Основні проблеми в контексті розвитку неперервної дизайн-освіти в Україні

Основні проблеми	Сутність наукових та навчально-методичних проблем
Відсутність стандартизації інструктивно-методичної бази	невизначеність щодо стандартів дизайн-освіти може ускладнювати розробку навчальних програм та методичних матеріалів, а відсутність чіткої методичної бази може призвести до нестабільності якості освіти та різноманітності підходів у навчанні
Низький рівень матеріально-технічної бази	відсутність сучасних засобів навчання та доступу до передових технологій може обмежити можливості студентів щодо отримання практичних навичок у сфері дизайну
Відсутність взаємодії з індустрією	недостатня взаємодія з підприємствами та представниками галузі може призвести до втрати актуальності програм, відсутності можливостей для стажування та співпраці з роботодавцями
Нестабільність фінансування	недостатнє фінансування може обмежувати можливості оновлення програм, забезпечення якісною літературою та програмним забезпеченням
Недостатнє використання інтерактивних методів навчання	застосування традиційних методів навчання може призводити до втрати інтересу студентів та неспроможності розвивати їхній творчий потенціал

Потреба у підготовці викладацького складу	необхідність забезпечення викладачів дизайну кваліфікованою підготовкою та постійною підтримкою, аби вони могли викладати за сучасними технологіями і методиками
Адаптація до вимог ринку праці	необхідність постійного оновлення навчальних програм, щоб вони відповідали сучасним тенденціям у галузі дизайну та вимогам ринку праці

Отже, зважаючи на представлене вище, зазначимо, що неперервна дизайн-освіта покликана відігравати ключову роль у формуванні конкурентоспроможних та творчих професіоналів у галузі дизайну, а розв'язання окреслених нами проблем сприятиме ефективному розвитку цієї сфери. Відповідно вирішення наукових та навчально-методичних проблем вимагає співпраці між університетами, урядовими організаціями, представниками галузі та іншими зацікавленими сторонами, а також створення сприятливих умов для розвитку в студентів творчого потенціалу та креативності, аби в майбутньому українська дизайн-освіта відповідала сучасним викликам та потребам суспільства.

Висновки. Підсумовуючи представлене нами дослідження, наголосимо, що неперервна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства стає нагальною науковою та навчально-методичною проблемою, яка вимагає комплексного підходу та виважених рішень. Новаторські методи, активна взаємодія між наукою та практикою, а також розробка адаптивних програм є ключовими у подоланні сучасних викликів в освіті.

Розвиток дизайн-освіти як складника всієї освітньої системи України має підпорядковуватися загальній тенденції руху до неперервної освіти. Учасники неперервної дизайн-освіти покликані здобувати нові знання та навички впродовж усього професійного розвитку, адже це є необхідною умовою для адаптації дизайнерів до швидкозмінюваного світу та потреб суспільства. У зв'язку з цим основними складниками неперервної дизайн-освіти є теоретична база, практичні навички, креативність і вираження, комунікаційні навички, сучасні технології, професійна підготовка, а необхідними навчальними вимогами у системі вітчизняної неперервної дизайн-освіти – системний підхід, застосування принципів гнучкості, індивідуалізації, інклюзивності, інноваційності та відкритості, сприяння розвитку творчих, критичних, комунікативних, емоційних, цифрових та інших компетенцій, використання сучасних технологій і методів навчання, орієнтованість на результати й здатність вимірювати їх за допомогою різних інструментів.

Перспективи подальших досліджень в означеному напрямі передбачають аналіз кращих систем дизайн-освіти провідних країн світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Гончаренко, С. У. (2011). Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. та випр. Рівне: Волинські обереги. 552 с.
- Ничкало, Н. М. (2012). Неперервна освіта як

світова тенденція. *Теорія і методика професійної освіти*: навч. посібник / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання. 390 с. URL: https://pidru4niki.com/1529052755044/pedagogika/neperervna_osvita_svitova_tendentsiya (дата звернення: 10.01.2024).

Зязюн, І. А. (2001). Неперервна освіта як основа соціального поступу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць. Київ. Ч. 1. С. 15–23.

Біла книга національної освіти України. (2010) / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл та ін.; за ред. В. Г. Кременя. Київ: Інформаційні системи. 342 с.

Фурса, О. (2020). Феномен дизайн-освіти у контексті становлення дизайну і системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 15. С. 5–26. URL: <https://zbirnik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/187/71> (дата звернення: 05.01.2024).

REFERENCES

Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy. 552 s. [in Ukrainian].

Nychkalo, N. M. (2012). *Neperervna osvita yak svitova tendentsiia [Continuous education as a global trend]. Teoriia i metodyka profesiinoi osvity: navch. posibnyk / za red. Z. N. Kurliand. Kyiv: Znannia. 390 s. URL: https://pidru4niki.com/1529052755044/pedagogika/neperervna_osvita_svitova_tendentsiya (data zvernennia: 10.01.2024).* [in Ukrainian].

Zyaziun, I. A. (2001). *Neperervna osvita yak osnova sotsialnoho postupu [Continuous education as the basis of social progress]. Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka: zb. nauk. prats. Kyiv. Ch. 1. S. 15–23.* [in Ukrainian].

Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy [White book of national education of Ukraine]. (2010) / T. F. Aleksieienko, V. M. Anishchenko, H. O. Ball ta in.; za red. V. H. Kremenia. Kyiv: Informatsiini systemy. 342 s. [in Ukrainian].

Fursa, O. (2020). *Fenomen dyzain-osvity u konteksti stanovlennia dyzainu i systemy profesiinoi pidhotovky maibutnikh dyzaineriv [The phenomenon of design education in the context of the formation of design and the system of professional training of future designers]. Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menezhment. Seriia «Pedahohichni nauky»*. Vyp. 15. S. 5–26. URL: <https://zbirnik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/187/71> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 22.01.2024